

REGELING
VAN DE VERHOUDING
TUSSEN
OPDRACHTGEVER
EN
ADVISEREND INGENIEURSBUREAU

RVOI - 1998

(2E ONGEWIJZIGDE DRUK)

Prinsessegracht 23, Postbus 30424
2500 GK DEN HAAG
Telefoon (070) 391 99 00
Telefax (070) 391 98 30
E-mail: kivi@kivibur.nl
www.kivi.nl

REGELING
VAN DE VERHOUDING
TUSSEN
OPDRACHTGEVER
EN
ADVISEREND INGENIEURSBUREAU

RVOI - 1998

Deze regeling omschrijft de rechtsverhouding die ontstaat indien een opdrachtgever aan een adviserend ingenieurbureau een opdracht geeft tot het verrichten van - in deze regeling bedoelde - werkzaamheden, indien en voor zover is overeengekomen de RVOI toe te passen.

Herziene druk gedeponeerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 12 november 1997.

2e ongewijzigde druk, verschenen december 2001

Verkrijgbaar bij:

ISBN 90-73331-02-1

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm en op welke wijze ook, en evenmin in een retrievalstelsel worden opgeslagen, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

No parts of this publication may be reproduced and/or made public in any form whatsoever, including printed photostatic and microfilm, stored in a retrieval system, without prior permission in writing from the Koninklijk Instituut van Ingenieurs (Royal Institution of Engineers in the Netherlands).

© Koninklijk Instituut van Ingenieurs

Prinsessegracht 23, Postbus 30424
2500 GK DEN HAAG
Telefoon (070) 391 99 00
Telefax (070) 391 98 30
E-mail: kivi@kivibur.nl
www.kivi.nl

INLEIDING

Voorgeschiedenis

In 1891 gaf de Vereniging van Burgerlijke Ingenieurs voor de eerste maal een boekje uit, waarin de verhouding tussen de opdrachtgever en raadgevend ingenieur werd geregeld. Sedertdien is de regeling herhaalde malen aangevuld en aangepast aan gewijzigde omstandigheden. In 1987 verscheen een geheel herziene uitgave die was voorbereid door een commissie die zo was samengesteld dat een evenwichtige inbreng van de zijde van opdrachtgevers en raadgevend ingenieursbureaus verzekerd was. Voorafgaand aan de definitieve vaststelling vond nog een toetsing door de opdrachtgevende overheid plaats. In de RVOI-1987 werd voor het eerst een splitsing aangebracht: naast de eigenlijke regeling verscheen een boekje met bijlagen. Deze bijlagen geven per vakgebied opsommingen van de meest voorkomende werkzaamheden van het adviserend ingenieursbureau en indicaties voor de wijze van honorering.

In 1993 werd de regeling aangepast aan inmiddels van kracht geworden wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek. Ook deze herziening is besproken met en na amendering goedgekeurd door een vertegenwoordiging van de opdrachtgevende overheid. Om tot uitdrukking te brengen dat het, ondanks hier en daar geheel nieuwe formuleringen, ging om een aanpassing en niet om een ingrijpende wijziging van de regeling, werd deze toen aangeduid als "RVOI-1987, herziene druk 1993". De regeling is erkend en wordt gebruikt door: het Ministerie van VROM met zijn Rijksgebouwdienst; het Ministerie van Verkeer en Waterstaat; het Ministerie van Defensie; het Ministerie van Economische Zaken; de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

RVOI-1998

In de nu voorliggende uitgave is in de inhoud van de regeling, zoals opgenomen in de herziene druk 1993, geen verandering gebracht. Er zijn slechts enkele kleine drukfouten gecorrigeerd. Wel is de omslachtige naam, die in de praktijk meermalen tot verwarring bleek te leiden, vereenvoudigd tot kortweg RVOI-1998.

De belangrijkste verandering ten opzichte van de vorige druk betreft de herziening van het Reglement van de Commissie van Geschillen (Bijlage I). Overleg tussen de Stichting Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, de Stichting Arbitrage-Instituut Bouwkunst en de Commissie van Geschillen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs heeft ertoe geleid dat in de reglementen van deze drie instellingen gelijklopende bepalingen zijn opgenomen over de samenvoeging van de behandeling van geschillen waarvan de onderwerpen samenhangen en die bij 2 of 3 van deze instituten gelijktijdig aanhangig zijn. Deze samenvoeging kan thans geschieden zonder tussenkomst van de President van de Rechtbank te Amsterdam. Ook zijn nieuwe bepalingen opgenomen over voeging en tussenkomst en over vrijwaring. Tenslotte zijn enkele wijzigingen van ondergeschikt belang aangebracht en zijn de artikelen van een titel voorzien.

De bijlagen A t/m H hebben, behoudens de aanduiding "RVOI-1998", geen wijziging ondergaan.

Deze zijn:

- A. Vakgebied Bouw- en Waterbouwkunde;
- B. Vakgebied Constructies;
- C. Vakgebied Technische Installaties;
- D. Vakgebied Milieutechnologie;
- E. Vakgebied Akoestiek en Bouwfysica;
- F. Vakgebied Scheepsbouw;
- G. Vakgebied Geodesie;
- H. Vakgebied Projectmanagement.

Er is niettemin in sommige vakgebieden wel behoefteesignaleerd aan aanvulling en/of wijziging van deze bijlagen. De Organisatie van Nederlandse Raadgevende Ingenieursbureaus (ONRI) heeft daarom het initiatief genomen tot overleg over dit onderwerp. De uitgave van de RVOI-1998 kon echter niet wachten op de uitkomsten van dit overleg omdat de oplage van de herziene druk 1993 nagenoeg is uitgeput en het gewijzigde reglement van de Commissie van Geschillen ook moest worden uitgegeven.

Het Hoofdbestuur van het KIVI stelt de regeling ter beschikking aan ieder die daarvan gebruik wil maken, hetzij als opdrachtgever, hetzij als adviesbureau. Voor de toepassing is geen lidmaatschap of toestemming benodigd van KIVI of ONRI en - behalve de aanschaffingsprijs van de boekjes - zijn er ook geen kosten aan verbonden. Aan bureaus en instanties die de regeling algemeen willen toepassen, wordt aangeraden dit duidelijk op hun briefpapier te vermelden. Van de RVOI is een Engelstalige versie verkrijgbaar.

November 1997

Aanwijzingen bij de 2e druk van december 2001

Deze 2e druk is identiek aan de 1e druk. Het Rode boekje behorende bij de 1e druk, met de bijlagen A t/m H zie hierboven, is niet bijgedrukt. U kunt de bijlagen A t/m K zelf downloaden van www.kivi.nl en van www.onri.nl. U hebt daar de keuze de bijlage van uw eigen vakgebied te printen. Voor het indienen van de Memorie van Eis (in 8-voud!) e.d., zoals vermeld op pag. 31, is de adressering: *De commissie van Geschillen RVOI; p/a Houthoff Buruma, Advocaten en Notarissen; Postbus 84046; 2508 AA Den Haag; tel: (070) 352 93 55; fax: (070) 352 09 19.* In juli 2001 is de RVOI 2001 is verschenen. De betrekkelijke geringe wijzigingen staan in de betreffende Inleiding, de aansprakelijkheidsgrenzen zijn enigszins verhoogd. Bijzonder is dat er voor het eerst een hoofdstuk is opgenomen met een toelichting op de Regeling en op de afzonderlijke artikelen.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	3
Voorgeschiedenis	3
RVOI-1998	3
HOOFDSTUK I	7
ALGEMENE BEPALINGEN	7
Artikel 1 Begripsbepalingen	8
Artikel 2 Toepasselijk recht, titels	8
Artikel 3 Inhoud van de opdracht	8
Artikel 4 Totstandkoming en wijziging van de opdracht	8
Artikel 5 Algemene verplichtingen van het adviesbureau	9
Artikel 6 Algemene verplichtingen van de opdrachtgever	10
Artikel 7 Optreden van het adviesbureau als gemachtigde	11
Artikel 8 Samenwerking met derden	11
Artikel 9 Soorten van opdrachten	12
Artikel 10 Advieskosten, betalingen	13
Artikel 11 Tussentijdse opzegging van de opdracht door de opdrachtgever	14
Artikel 12 Tussentijdse beëindiging van de opdracht door het adviesbureau	15
Artikel 13 Ontbinding wegens faillissement en surséance van betaling	16
Artikel 14 Overlijden of ontbinding	16
Artikel 15 Gevolgen onderbreking opdracht	17
Artikel 16 Aansprakelijkheid van het adviesbureau	18
Artikel 17 Eigendom en gebruik van stukken - Auteursrecht - Octrooien	20
Artikel 18 Geschillen	22
HOOFDSTUK II	23
ADVIESKOSTEN	23
Artikel 19 Honorering bij opdrachten op basis van bestede tijd (artikel 10 lid 2 sub a)	23
Artikel 20 Honorering bij opdrachten op basis van een percentage van de bouwsom van het object, vermeerderd met een vergoeding op tijdbasis voor in de bijlagen nader omschreven werkzaamheden (artikel 10 lid 2 sub b)	23
Artikel 21 Honorering op basis van een voor het totaal of per werkonderdeel vast te stellen percentage van de bouwsom van het object (artikel 10 lid 2 sub c) of vast te stellen bedrag (artikel 10 lid 2 sub d)	25
Artikel 22 Ten behoeve van de opdracht gemaakte kosten (artikel 10 lid 3)	26
Artikel 23 Ten behoeve van het object gemaakte toezichtkosten (artikel 10 lid 4)	26
HOOFDSTUK III	27
OMSCHRIJVING VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN HET ADVIESBUREAU	27
Artikel 24 Algemeen	27
Artikel 25 Werkzaamheden die niet of niet direct ten doel hebben te leiden tot de totstandkoming van een object (artikel 9 lid 2 sub 1)	27
Artikel 26 Werkzaamheden die de totstandkoming van een object ten doel hebben (artikel 9 lid 2 sub 2)	27
Bijlage I Reglement van de Commissie van Geschillen	31
Bijlagen A, B, C, D, E, F, G, en H in separaat boekje	

HOOFDSTUK I

ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1 Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

- opdrachtgever a: een natuurlijk persoon die, dan wel
b: een rechtspersoon die, dan wel
c: een aantal gezamenlijk optredende personen al dan niet rechtspersonen dat, aan het adviesbureau opdraagt werkzaamheden te verrichten.
- adviesbureau a: een natuurlijk persoon die, dan wel
b: een rechtspersoon die, dan wel
c: een aantal gezamenlijk optredende personen al dan niet rechtspersonen dat, de functie vervult van adviserend ingenieursbureau.
- consument : een opdrachtgever, zijnde een natuurlijk persoon, die te dezen niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf.
- opdracht of overeenkomst : de overeenkomst waarbij het adviesbureau zich jegens de opdrachtgever verbindt de door deze opgedragen werkzaamheden - onder toepassing van het bepaalde in deze regeling - te verrichten.
- RV01-1998 : deze regeling.
- project : het onderwerp waarover de bemoeiing van de opdracht van het adviesbureau zich uitstrekt.
- object : een te bouwen of te installeren of te leveren project.
- werk : het object of onderdeel van een object dat door derden gerealiseerd wordt.
- bouwsom : de bouwkosten, koopsom of aanlegkosten van het object of het werk, de omzetbelasting daarin niet begrepen.

Artikel 2 Toepasselijk recht, titels

- 1 Op de opdracht is het Nederlandse recht van toepassing, ongeacht de plaats waar de opdracht daadwerkelijk wordt uitgevoerd.
- 2 De titels van de artikelen van deze regeling maken geen deel uit van deze regeling.

Artikel 3 Inhoud van de opdracht

De opdracht omvat al hetgeen tussen opdrachtgever en adviesbureau is overeengekomen en vermeldt het project, alsmede de aard en de omvang van de werkzaamheden die aan het adviesbureau zijn opgedragen.

In de opdracht wordt, tenzij door partijen anders is overeengekomen, aangegeven:

- dat op de opdracht van toepassing is de RVOI-1998
- de eventuele keuzen, die door partijen zijn gemaakt met betrekking tot de hoofdstukken I (artikel 9 en 10), II en III van de RVOI-1998
- de honoreringswijze en de betalingsregeling
- de tijd waarbinnen de opdracht moet worden uitgevoerd
- de wijze waarop het adviesbureau aan de opdrachtgever mededeelt dat het zijn werkzaamheden, voortvloeiend uit de opdracht, als vervuld beschouwt
- de coördinatie binnen en de aansprakelijkheid van het adviesbureau, ingeval dit wordt gevormd door afzonderlijke (rechts-)personen die voor de aanvaarding van de opdracht gezamenlijk optreden.

Indien de opdracht betrekking heeft op een te realiseren object wordt bovendien aangegeven:

- de aard en de omvang van het object
- de beschikbare bouwsom, tenzij de opdrachtgever deze niet kenbaar wenst te maken.

Artikel 4 Totstandkoming en wijziging van de opdracht

- 1 De opdracht is tot stand gekomen, indien het adviesbureau het overeengekomene schriftelijk heeft bevestigd of een schriftelijk aanbod daartoe van het adviesbureau door de opdrachtgever schriftelijk is aanvaard of het overeengekomene op andere wijze door partijen schriftelijk is bevestigd.
- 2 Wijziging in de opdracht, daaronder begrepen uitbreiding of inkrimping van reeds opgedragen advieswerkzaamheden, komt tot stand, zodra het adviesbureau deze wijziging schriftelijk heeft bevestigd.

- 3 Het in de leden 1 en 2 bepaalde laat onverlet de bevoegdheid van partijen het bestaan van de opdracht en/of van de daarin aangebrachte wijziging met andere middelen te bewijzen.
- 4 Het adviesbureau is gehouden voor de totstandkoming van de opdracht de opdrachtgever in het bezit te stellen van een exemplaar van de RVOI-1998, behoudens in die gevallen waarin het adviesbureau reeds bij vorige opdrachten een exemplaar van de RVOI-1998 heeft gegeven aan de opdrachtgever.

Artikel 5 Algemene verplichtingen van het adviesbureau

- 1 Het adviesbureau zal de opdracht goed en zorgvuldig uitvoeren, behartigt de belangen van de opdrachtgever naar zijn beste weten en verricht zijn diensten naar beste kunnen en wetenschap. Het adviesbureau zal alles vermijden wat de onafhankelijkheid van zijn advies kan schaden. Het adviesbureau zal bij het vervullen van een opdracht aan de toepassing van eigen vindingen geen voordelen ontlenen die niet bekend zijn bij de opdrachtgever.
- 2 Het adviesbureau zal de opdrachtgever op de hoogte houden van de uitvoering van de opdracht waaronder de financiële aspecten van het project en hem desgevraagd alle inlichtingen geven.
- 3 De opdracht moet worden uitgevoerd binnen de ingevolge artikel 3 aangegeven termijn, behoudens omstandigheden, die aan het adviesbureau redelijkerwijze niet kunnen worden toegerekend. Tenzij door partijen uitdrukkelijk anders is overeengekomen betreft dit geen "fatale termijn", zodat voor het intreden van het verzuim een schriftelijke ingebrekestelling is vereist. Op de aansprakelijkheid van het adviesbureau wegens overschrijding van deze termijn is artikel 16 van overeenkomstige toepassing.
- 4 Indien in de opdracht uitdrukkelijk een vast of maximaal bedrag is overeengekomen voor de totstandkoming van het object, dan zal het ontwerp en/of bestek aldus dienen te worden vervaardigd dat daarnaar het object zal kunnen worden totstandgebracht voor maximaal het bedrag dat bij de bepaling van de inhoud van de opdracht voor die uitvoering is vastgesteld of laatstelijk is bijgesteld. Het adviesbureau stelt daartoe ramingen en begrotingen op ter overlegging aan de opdrachtgever. Ingeval van een overschrijding van dit bedrag is het adviesbureau verplicht zijn plan zonder berekening van extra advieskosten zodanig te bewerken dat de bouwsom, koopsom of aanlegkosten bedoeld bedrag niet overschrijden. Indien echter de overschrijding een gevolg is van omstandigheden die het adviesbureau redelijkerwijze niet kunnen worden toegerekend, worden de advieskosten afzonderlijk in rekening gebracht, volgens de in artikel 10 lid 2 sub a, lid 3 sub a, lid 4 sub a en lid 8 genoemde maatstaven.

- 5 In alle andere gevallen dan die genoemd in lid 4 van dit artikel stelt het adviesbureau, indien dit in de opdracht is begrepen, ramingen en begrotingen met betrekking tot bouwsom, koopsom of aanlegkosten steeds naar beste vermogen op, doch is niet aansprakelijk indien blijkt dat het werk niet voor de geraamde of begrote kosten tot stand kan worden gebracht.
- 6 Ter vervulling van zijn inlichtingenplicht zal het adviesbureau de opdrachtgever tijdig inlichten over de financiële gevolgen en risico's, verbonden aan het stellen van andere of meer eisen, het uitstellen of wijzigen van beslissingen en het optreden van omstandigheden, waarmee bij het aangaan van de overeenkomst geen rekening is gehouden.
- 7 Het adviesbureau zal de opdrachtgever bij de totstandkoming van de opdracht een raming van de advieskosten verstrekken. Ten tijde van het overeenkomen van wijzigingen in de opdracht zal het adviesbureau aangeven of en in hoeverre zulks invloed heeft op bedoelde raming. Zodra de verwachting gerechtvaardigd is dat de laatstverstrekte raming ontoereikend is, zal het adviesbureau de opdrachtgever daarover schriftelijk informeren.
- 8 Gelet op artikel 16 lid 6 dient het adviesbureau bij een opdracht, die betrekking heeft op de totstandkoming van een object, de opdrachtgever, ten tijde van de formulering van de opdracht, te attenderen op de CAR-verzekering of vergelijkbare verzekering, die, gelet op de aard en de omvang van het object als een gebruikelijke verzekering kan worden aangemerkt.

Artikel 6 Algemene verplichtingen van de opdrachtgever

- 1 De opdrachtgever moet het adviesbureau tijdig de inlichtingen, gegevens en beslissingen verstrekken, die nodig zijn om de opdracht naar behoren te vervullen en te voltooien.
- 2 De opdrachtgever moet de door hem aan het adviesbureau verschuldigde bedragen uiterlijk op de daarvoor in de betalingsregeling overeengekomen danwel de in de declaraties van het adviesbureau aangegeven tijdstippen voldoen.
- 3 Indien de opdracht de totstandkoming van een object betreft, verschaft de opdrachtgever het adviesbureau het programma van eisen voor dit object.
- 4 Indien de opdrachtgever wordt gevormd door afzonderlijke personen die voor de verstrekking van de opdracht gezamenlijk optreden, is ieder van hen hoofdelijk aansprakelijk. Onder personen zijn mede begrepen rechtspersonen.

Artikel 7 Optreden van het adviesbureau als gemachtigde

- 1 Het adviesbureau treedt slechts op als gemachtigde van de opdrachtgever indien en voor zover de opdrachtgever het adviesbureau daartoe schriftelijk heeft aangewezen. Het ontbreken van een schriftelijke machtiging kan het adviesbureau niet worden tegengeworpen, indien en voor zover het adviesbureau bewijst dat de opdrachtgever anderszins uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven, dan wel dat het optreden als gemachtigde uit de gegeven omstandigheden of de aard van de opdracht voortvloeit.
- 2 De opdrachtgever mag, indien en voor zover het adviesbureau als gemachtigde is aangewezen, niet buiten het adviesbureau om orders en aanwijzingen geven aan derden die het object, waarop de opdracht betrekking heeft, uitvoeren of daarvoor leveranties verrichten dan wel op die uitvoering toezicht houden.
- 3 Indien en voor zover het adviesbureau in strijd handelt met het in lid 1 bepaalde, komen de nadelige gevolgen daarvan voor zijn rekening en risico, behoudens voor zover de opdrachtgever deze handelwijze bekrachtigd heeft of deze handelwijze een gevolg is van het treffen van een noodzakelijke onmiddellijke voorziening, waarvoor hij de opdrachtgever niet heeft kunnen raadplegen, alsmede behalve voor zover de uitvoering van de onbevoegd verleende opdracht een verrijking van de opdrachtgever zou meebrengen, waarvan de kosten, mede gelet op het nut van die uitvoering gezien alle van belang zijnde feiten en omstandigheden, redelijkerwijze niet ten laste van het adviesbureau mogen komen.

Artikel 8 Samenwerking met derden

- 1 Indien de opdracht met zich meebrengt, dat het adviesbureau voor de vervulling ervan zijn werkzaamheden moet afstemmen op die van andere door de opdrachtgever ingeschakelde adviesbureaus, architecten of andere deskundigen, zal de opdrachtgever na overleg met alle betrokkenen vaststellen wie met de leiding en coördinatie van de werkzaamheden wordt belast en wat ieders taak in dezen is.
- 2 De in lid 1 bedoelde leiding en coördinatie houdt ten minste in dat de coördinator tijdig in overleg met de opdrachtgever en de andere opdrachtnemers een tijdschema voor de uitvoering van de in lid 1 bedoelde opdracht vaststelt en dat hij - ingeval van tijdsoverschrijding of andere omstandigheden die tot vertraging of schade kunnen leiden - onverwijld met hen overleg pleegt en aan hen schriftelijk verslag daarvan doet toekomen.
- 3 Indien het adviesbureau een opdracht krijgt te vervullen die ook werkzaamheden op een ander dan zijn eigen vakgebied met zich

medebrengt, kan het daarvoor andere deskundigen inschakelen, waarvan het tevoren de opdrachtgever op de hoogte brengt. Als uit het inschakelen van deze andere deskundigen kosten voor de opdrachtgever voortvloeien, dient vooraf toestemming van de opdrachtgever te worden verkregen. Het bepaalde in artikel 7 lid 3 is hier van overeenkomstige toepassing.

Artikel 9 Soorten van opdrachten

- 1 De werkzaamheden van het adviesbureau zijn gelegen op het terrein van de techniek en daarmee verband houdende vakgebieden betreffende organisatorische, milieutechnische, juridische en economische aspecten, alsmede werkzaamheden met betrekking tot arbeidsomstandigheden.
- 2 In het algemeen kunnen opdrachten, mede ten aanzien van de honorering, in de volgende hoofdgroepen worden onderscheiden:
 - 1 Werkzaamheden, die niet of niet direct ten doel hebben te leiden tot de totstandkoming van een object, zoals:
 - theoretische studies
 - experimenteel onderzoek
 - haalbaarheidsstudies
 - vooronderzoek ten behoeve van een object
 - opstelling van het programma van eisen met betrekking tot een object
 - grondmechanische en hydrologische vraagstukken
 - kostencalculaties
 - coördinatie van de werkzaamheden van architecten, adviesbureaus, aannemers of leveranciers
 - taxaties, schade-beoordelingen en bemoeiingen bij aankoop of onteigening
 - inspecties en adviezen met betrekking tot bijvoorbeeld het functioneren, het energieverbruik, het onderhoud
 - technische begeleiding bij het verwerven van octrooien
 - deskundigenverklaring bij rechtszaken.
 - 2 Werkzaamheden die de totstandkoming van een object ten doel hebben. In het algemeen zal het object behoren tot één of meer van de volgende vakgebieden:
 - bouw- en waterbouwkunde (bijlage A)
 - constructies (bijlage B)
 - technische installaties (bijlage C)
 - milieutechnologie (bijlage D)
 - akoestiek en bouwfysica (bijlage E)
 - scheepsbouwkunde (bijlage F)
 - 3 Werkzaamheden met betrekking tot Geodesie (bijlage G).
 - 4 Werkzaamheden met betrekking tot het projectmanagement (bijlage H en artikel 26 lid 3).

Artikel 10 Advieskosten, betalingen

- 1 De advieskosten omvatten:
 - a de honorering van de werkzaamheden van het adviesbureau
 - b de gemaakte kosten
 - c de ten behoeve van het object gemaakte toezichtkosten.
- 2 De in lid 1 sub a genoemde honorering wordt bepaald naar één of meer van de volgende maatstaven:
 - a op basis van de aan de opdracht bestede tijd, zoals omschreven in artikel 19
 - b op basis van een percentage van de bouwsom, vermeerderd met een vergoeding op tijdbasis voor nader omschreven werkzaamheden, een en ander als omschreven in artikel 20 lid 1 en 2
 - c op basis van een voor het totaal of per werkonderdeel vast te stellen percentage van de bouwsom, zoals omschreven in artikel 21
 - d op basis van een voor het totaal of per werkonderdeel vast te stellen bedrag, zoals omschreven in artikel 21
 - e op basis van enige andere adequate maatstaf.
- 3 De in lid 1 sub b genoemde kosten, zoals omschreven in artikel 22, zijn declarabel naar één of meer van de volgende maatstaven:
 - a op basis van de werkelijk gemaakte kosten
 - b op basis van een percentage van de bouwsom
 - c op basis van een vast te stellen bedrag
 - d op basis van enige andere adequate maatstaf.
- 4 De in lid 1 sub c genoemde toezichtkosten, zoals omschreven in artikel 23, zijn declarabel naar één van de volgende maatstaven:
 - a op basis van de werkelijk gemaakte kosten, zoals omschreven in artikel 19
 - b op basis van een percentage van de bouwsom
 - c op basis van een vast te stellen bedrag
 - d op basis van enige andere adequate maatstaf.
- 5 Bijeenvoeging van de percentages genoemd in de leden 2 c, 3 b en eventueel 4 b tot één percentage kan in de opdracht plaatsvinden. Bijeenvoeging van de vaste bedragen genoemd in de leden 2 d, 3 c en eventueel 4 c tot één vast bedrag kan in de opdracht plaatsvinden.
- 6 Bij de totstandkoming van de opdracht zal worden overeengekomen naar welke maatstaven de advieskosten zullen worden berekend. Indien niet uitdrukkelijk anders is overeengekomen, zal de honorering plaatsvinden volgens lid 2 sub a, zullen de gemaakte kosten gedeclareerd worden volgens lid 3 sub a, en zullen de toezichtkosten gedeclareerd worden volgens lid 4 sub a.
- 7 Betreft een opdracht verschillende objecten of vakgebieden, dan wordt de honorering voor elk dezer objecten of vakgebieden afzonderlijk berekend volgens deze regeling, tenzij tevoren anders is overeengekomen.

- 8 Indien de opdrachtgever in geval van een opdracht volgens artikel 9 lid 2 sub 2, na goedkeuring van het voorontwerp, wijzigingen aanbrengt in de eisen die hij aan het object stelt, worden de daardoor nodige werkzaamheden op basis van de bestede tijd en gemaakte kosten afzonderlijk in rekening gebracht, tenzij uitdrukkelijk anders wordt overeengekomen.
- 9 De advieskosten van het adviesbureau zijn verschuldigd naar de mate van het verrichten van de uit de opdracht voortvloeiende werkzaamheden en/of het gereedkomen van de verschillende fasen van de opdracht.
- 10 De door het adviesbureau volgens de opdracht te declareren bedragen worden verhoogd met de verschuldigde omzetbelasting.
- 11 In de opdracht dient te zijn geregeld of en zo ja hoe tariefswijzigingen en indexeringen ten aanzien van de advieskosten worden toegepast.
- 12 De opdrachtgever dient, voor zover niet anders overeengekomen, de verschuldigde bedragen uiterlijk binnen 30 kalenderdagen na indiening van de desbetreffende declaraties te voldoen.
- 13 Indien de opdrachtgever de juistheid van een onderdeel van een declaratie betwist, is hij niettemin gehouden tot betaling van het niet betwiste gedeelte. Indien en voor zover het betwiste gedeelte alsnog verschuldigd blijkt, geldt daarvoor de oorspronkelijke vervaldatum.
- 14 Indien de opdrachtgever de ingevolge de overeenkomst verschuldigde betalingen niet tijdig verricht en de vertraging niet het gevolg is van een omstandigheid waarvoor het adviesbureau verantwoordelijk is, heeft, met ingang van de dag waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden, het adviesbureau aanspraak op vergoeding van rente tegen het wettelijk rentepercentage.
- 15 Indien na verloop van vier weken sedert de dag waarop de betaling uiterlijk had moeten geschieden, deze nog niet heeft plaatsgevonden, wordt het in lid 14 bepaalde percentage na het verstrijken van die termijn met 3 verhoogd, mits de opdrachtgever hierop voordien schriftelijk door het adviesbureau gewezen is. Met terzijdestelling van artikel 6:119, lid 2 BW zal de rentevordering van het adviesbureau zelf nimmer rente dragen.
- 16 De buitengerechtigde kosten, gemaakt in verband met te late betalingen van een declaratie zijn voor rekening van de opdrachtgever.

Artikel 11 Tussentijdse opzegging van de opdracht door de opdrachtgever

- 1 De opdrachtgever kan de opdracht tussentijds opzeggen. De opdrachtgever dient ook in dat geval het auteursrecht van het adviesbureau ten volle te eerbiedigen in overeenstemming met het bepaalde in artikel 17.
- 2 Ingeval van opzegging van de opdracht als in lid 1 bedoeld, is de opdrachtgever verplicht het adviesbureau te vergoeden:

- de honorering naar de stand van de werkzaamheden
 - de gemaakte kosten
 - de gemaakte toezichtkosten
 - de kosten voortvloeiend uit de eventueel door het adviesbureau voor de vervulling van de opdracht reeds in redelijkheid aangegane verbintenissen met derden.
- 3 Bovendien betaalt de opdrachtgever, tenzij deze een consument is, 10% van het resterende deel van de honorering en de toezichtkosten die de opdrachtgever verschuldigd zou zijn geweest bij volledige vervulling van de opdracht door het adviesbureau. Niettemin kan, indien de billijkheid dit klaarblijkelijk eist, het adviesbureau vergoeding van zijn werkelijke schade als gevolg van de tussentijdse opzegging eisen, respectievelijk de opdrachtgever een beperking tot die werkelijke schade verlangen, indien die schade meer dan 150%, respectievelijk minder dan 50% bedraagt van het zojuist bedoelde 10%-forfait. De verplichtingen van dit derde lid gelden niet, indien de opdracht tussentijds beëindigd wordt wegens een aan het adviesbureau toe te rekenen grond voor ontbinding, vernietiging of gewichtige reden.

Artikel 12 Tussentijdse beëindiging van de opdracht door het adviesbureau

- 1 Het adviesbureau kan de opdracht ontbinden ingeval van eigen overmacht en ingeval van wanprestatie van de opdrachtgever. Voorts kan het adviesbureau de opdracht tussentijds opzeggen wegens gewichtige redenen. De opdrachtgever dient ook in dat geval het auteursrecht van het adviesbureau ten volle te eerbiedigen in overeenstemming met het bepaalde in artikel 17.
- 2 Het adviesbureau is niettemin gehouden de schade voor de opdrachtgever als gevolg van die beëindiging te beperken, indien en voor zover dat van hem in de gegeven omstandigheden redelijkerwijze gevergd mag worden, gelet op onder meer het verhaal voor de daaraan verbonden kosten en de grond voor de beëindiging.
- 3 De opdrachtgever is verplicht het adviesbureau te vergoeden:
 - de honorering naar de stand van de werkzaamheden
 - de gemaakte kosten
 - de gemaakte toezichtkosten
 - de kosten voortvloeiend uit de eventueel door het adviesbureau voor de vervulling van de opdracht reeds in redelijkheid aangegane verbintenissen met derden.
- 4 Indien de opdracht door het adviesbureau wordt beëindigd wegens wanprestatie van de opdrachtgever of wegens van diens zijde bijgebrachte

gewichtige redenen, heeft het adviesbureau bovendien het recht om zijn daardoor geleden schade op de opdrachtgever te verhalen, of - naar keuze van het adviesbureau - een vergoeding te eisen volgens maatstaf van artikel 11 lid 3.

Artikel 13 Ontbinding wegens faillissement en surséance van betaling

- 1 Ingeval de opdrachtgever in staat van faillissement wordt verklaard, is het adviesbureau bevoegd de curator te sommeren binnen redelijke termijn te verklaren of hij bereid is de overeenkomst gestand te doen, onder zekerheidstelling voor de juiste nakoming van de overeenkomst. Indien de curator niet binnen de gestelde redelijke termijn verklaart bereid te zijn de overeenkomst gestand te doen, kan de curator zijnerzijds geen nakoming van de overeenkomst meer vorderen.
Ingeval van verlening van surséance van betaling aan de opdrachtgever, is het in dit lid bepaalde van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor "de curator" wordt gelezen "de opdrachtgever en de bewindvoerder".
Indien het adviesbureau de overeenkomst ontbindt wegens faillissement of surséance van betaling van de opdrachtgever, is het in artikel 12 bepaalde van toepassing.
- 2 Ingeval het adviesbureau in staat van faillissement wordt verklaard, is de opdrachtgever bevoegd de curator te sommeren binnen redelijke termijn te verklaren, of hij bereid is de overeenkomst gestand te doen, onder zekerheidstelling voor de juiste nakoming van de overeenkomst. Indien de curator niet binnen de gestelde redelijke termijn verklaart bereid te zijn de overeenkomst gestand te doen, kan de curator zijnerzijds geen nakoming van de overeenkomst meer vorderen.
Ingeval van verlening van surséance van betaling aan het adviesbureau is het in dit lid bepaalde van overeenkomstige toepassing, met dien verstande, dat voor "de curator" wordt gelezen "het adviesbureau en de bewindvoerder".
Indien de opdrachtgever de overeenkomst ontbindt wegens faillissement of surséance van betaling van het adviesbureau, is het in artikel 11 bepaalde van toepassing.

Artikel 14 Overlijden of ontbinding

- 1 De aan het adviesbureau gegeven opdracht eindigt niet door het overlijden van de opdrachtgever, tenzij uitdrukkelijk anders is overeengekomen in welk geval de opdracht eerst eindigt op het tijdstip waarop het adviesbureau de dood heeft gekend.

- 2 Ingeval de opdrachtgever een rechtspersoon is of een vennootschap onder firma of een maatschap, brengt een besluit tot ontbinding, alsook het verlies van de rechtspersoonlijkheid, mee dat de opdracht als beëindigd wordt beschouwd op het moment dat het intreden van een van deze gebeurtenissen aan het adviesbureau ter kennis is gebracht.
In dit geval is het in artikel 11 bepaalde van overeenkomstige toepassing.
- 3 Indien de opdracht met het oog op een bepaalde natuurlijke persoon als adviseur is verleend en deze ook feitelijk met de uitvoering daarvan is belast, zal diens al dan niet duurzame geestelijke of lichamelijke invaliditeit een beroep op overmacht wettigen van het adviesbureau. In dat geval, net als bij het overlijden van die adviseur, heeft elke partij - mits na behoorlijk overleg - het recht de opdracht op te zeggen, indien en voor zover die partij gezien de aard en het stadium van de opdracht en gelet op de wijze van voortzetting van de adviespraktijk aan genoemde omstandigheden een redelijk belang om op te zeggen kan ontlenen. Ingeval van een beëindiging op deze grond is het in artikel 11 respectievelijk artikel 12 bepaalde van overeenkomstige toepassing.
- 4 Ingeval het adviesbureau een rechtspersoon is of een samenwerkingsverband van personen, al dan niet rechtspersonen, heeft, bij een besluit tot ontbinding ervan, elke partij - mits na behoorlijk overleg - het recht de opdracht op te zeggen, indien en voor zover die partij gezien de aard en het stadium van de opdracht en gelet op de wijze van voortzetting van de adviespraktijk aan genoemde omstandigheden een redelijk belang om op te zeggen kan ontlenen. Ingeval van een beëindiging op deze grond is het in artikel 11 respectievelijk artikel 12 bepaalde van overeenkomstige toepassing.

Artikel 15 Gevolgen onderbreking opdracht

- 1 De opdrachtgever kan het adviesbureau gelasten de werkzaamheden te onderbreken. De opdrachtgever is verplicht het adviesbureau dit schriftelijk kenbaar te maken.
- 2 Ingeval van onderbreking van de opdracht is de opdrachtgever verplicht het adviesbureau te vergoeden:
 - de honorering naar de stand van de werkzaamheden
 - de gemaakte kosten
 - de gemaakte toezichtkosten.
 - de kosten voortvloeiend uit de eventueel door het adviesbureau voor de vervulling van de opdracht reeds in redelijkheid aangegane verbintenissen met derden.
 Daarnaast is het adviesbureau, gerechtigd vergoeding van zijn schade, die het door de onderbreking lijdt, van de opdrachtgever - mits geen consument - te vorderen, onverminderd de gehoudenheid van het adviesbureau, die schade zoveel mogelijk te beperken.

- 3 Wanneer de opdracht later voortgang vindt, zullen de extra werkzaamheden die uit het opnieuw starten van de werkzaamheden voor het adviesbureau voortvloeien door de opdrachtgever worden vergoed op basis van bestede tijd, gemaakte kosten en gemaakte toezichtkosten. De opdrachtgever en het adviesbureau zullen overleggen of de bepalingen van de opdracht aan de nieuwe situatie moeten worden aangepast.
- 4 Ingeval van een langere onderbreking dan 2 jaar zijn partijen verplicht met elkaar in overleg te treden met het oog op een beëindiging van de opdracht overeenkomstig het bepaalde in artikel 11 respectievelijk artikel 12.

Artikel 16 Aansprakelijkheid van het adviesbureau

- 1 Het adviesbureau pleegt jegens de opdrachtgever eerst wanprestatie, indien het bij de uitvoering van de opdracht tekortschiet op een wijze, die een goed, met normale vakkennis uitgerust en zorgvuldig handelend adviesbureau had kunnen en moeten vermijden, nadat het door de opdrachtgever schriftelijk in gebreke is gesteld om de gevolgen van de tekortkoming binnen een redelijke termijn te herstellen.
- 2 Het adviesbureau is slechts aansprakelijk voor vergoeding van schade voor:
 - a de kosten van de aanpassing van het ontwerp, de studie of de rapportage.
 - b de kosten van het herstel van gebreken en van de door die gebreken rechtstreeks veroorzaakte schade. Hieronder zijn nimmer begrepen kosten, die in de bouwsom, koopsom of aanlegkosten van het object zouden zijn begrepen, als de opdracht van aanvang af goed was uitgevoerd.
 - c de door derden bij de opdrachtgever gedeclareerde kosten van de materiëleuren, die verloren zijn gegaan door het tekortschieten van het adviesbureau, behoudens het geval dat deze mankracht en materieelinzet in de vertragingstijd zinvol anders of elders ingezet konden worden.

Voor vergoeding van andere schade dan onder a, b of c genoemd, is het adviesbureau slechts aansprakelijk, indien en voor zover de tekortkoming te wijten is aan grove onzorgvuldigheid van het adviesbureau.

- 3 De, in totaal op grond van het in de leden 1 en 2 onder b en c bepaalde door het adviesbureau te vergoeden schade, is beperkt tot het bedrag dat de opdrachtgever terzake van de algehele vervulling van de betreffende opdracht, ongeacht de aard en omvang ervan, aan het adviesbureau krachtens artikel 10 verschuldigd zou zijn, echter met een maximum van f 1.500.000,--.

Voor opdrachten, welke gerekend kunnen worden tot de vakgebieden bouw- en waterbouwkunde, constructies en technische installaties,

genoemd in artikel 9 lid 2 sub 2, is, in afwijking van het in de voorgaande alinea van dit lid bepaalde, het adviesbureau bij een opdracht, die alle fasen lopende van vooronderzoek/voorontwerp tot en met de oplevering van het object omvat en uit hoofde waarvan de opdrachtgever het adviesbureau minder dan f 150.000,-- verschuldigd is, gehouden de opdrachtgever deze geleden schade tot een bedrag van f 150.000,-- volledig te vergoeden.

- 4 Indien de opdrachtgever consument is, is het bepaalde in de leden 2 en 3 van overeenkomstige toepassing, tenzij deze beperkingen als onredelijk bezwarend kunnen worden aangemerkt.
- 5 Indien toekenning van de in de voorafgaande leden bedoelde schadevergoeding in de gegeven omstandigheden, waaronder de bijzondere technische aspecten, de relatieve omvang van de opdracht binnen het totale project, de aard en ernst van de tekortkoming en de draagkracht van partijen, tot voor het adviesbureau kennelijk onaanvaardbare gevolgen zou leiden, kan het scheidsgerecht, als bedoeld in artikel 18, die schadevergoeding matigen. Leidt toekenning van de in de voorafgaande leden bedoelde schadevergoeding in een bijzonder geval tot kennelijk onaanvaardbare gevolgen voor de opdrachtgever, dan kan het scheidsgerecht binnen de wettelijke grenzen een hogere schadevergoeding vaststellen, mits de tekortkoming van het adviesbureau aan diens eigen opzet of grove onzorgvuldigheid te wijten is en de opdrachtgever deze schade niet elders kan verhalen.
- 6 Tenzij in de opdracht uitdrukkelijk anders is bepaald, is het adviesbureau bij opdrachten die betrekking hebben op de totstandkoming van een object, alleen aansprakelijk voor die schade, die niet onder een gebruikelijke CAR-verzekering of vergelijkbare verzekeringen gedekt worden, een en ander met inachtneming van lid 1 en mits het adviesbureau zijn verplichting, als bedoeld in artikel 5 lid 8, is nagekomen.
- 7 Indien voor bepaalde fase(n) in de totstandkoming van een object - genoemd in artikel 26 lid 1 sub 2 en volgende - aan het adviesbureau geen opdracht wordt verleend, is het adviesbureau niet aansprakelijk voor fouten of tekortkomingen in gegevens, die door of namens de opdrachtgever zijn aangeleverd en evenmin voor fouten of tekortkomingen, die ontstaan bij de verwerking, aanvulling of wijziging van, door het adviesbureau verstrekte, gegevens door of namens de opdrachtgever.
- 8 De bevoegdheid van de opdrachtgever zich op een tekortkoming van het adviesbureau te beroepen, vervalt indien de opdrachtgever niet binnen bewakende tijd nadat hij de tekortkoming heeft ontdekt of redelijkerwijze had moeten ontdekken, schriftelijk en met redenen omkleed bij het adviesbureau terzake heeft geprotesteerd. Bedoelde bevoegdheid vervalt in elk geval indien zodanig protest niet uiterlijk binnen vijf jaar, te rekenen vanaf de beëindiging van de opdracht of, indien de opdracht betrekking

heeft op de totstandkoming van een object, vanaf de oplevering van het object, op de voormelde wijze is gedaan. Ieder vorderingsrecht terzake vervalt, indien niet uiterlijk binnen twee jaar na dit protest de rechtsvordering aanhangig is gemaakt.

- 9 Onverminderd het bepaalde in de voorafgaande leden, is het adviesbureau jegens de opdrachtgever alleen aansprakelijk voor schending van rechtsvoorschriften, inbreuk op rechten dan wel op rechtens beschermde belangen van derden, indien deze voorschriften, rechten of belangen algemeen bekend zijn bij op het desbetreffende vakgebied werkzame adviesbureaus of wanneer de opdrachtgever het adviesbureau uitdrukkelijk op het bestaan van zodanige voorschriften of rechten heeft gewezen. Alsdan zijn de leden 3 en 4 van dit artikel van overeenkomstige toepassing. Wordt het adviesbureau zelf terzake van een schending of inbreuk, als hier bedoeld, door derden aangesproken, dan is de opdrachtgever op overeenkomstige wijze gehouden het adviesbureau te vrijwaren en schadeloos te stellen.

Artikel 17 Eigendom en gebruik van stukken - Auteursrecht - Octrooien

- 1 De door het adviesbureau aan de opdrachtgever afgegeven stukken worden het eigendom van de opdrachtgever en mogen door hem worden gebruikt, echter onder voorwaarde dat de opdrachtgever aan zijn financiële verplichtingen jegens het adviesbureau heeft voldaan.
- 2 Het is de opdrachtgever niet toegestaan een object, uitgevoerd naar het tot stand gebrachte ontwerp, de tekeningen en andere werken van het adviesbureau - al dan niet ingeval van uitbreiding - geheel of in onderdelen daarvan in herhaling uit te voeren, zonder uitdrukkelijke toestemming van het adviesbureau; het adviesbureau is bevoegd aan het geven van die toestemming voorwaarden te verbinden, waaronder het betalen van een vergoeding aan het adviesbureau.
- 3 Het auteursrecht inzake afgegeven stukken, genoemd in lid 1, alsmede dat inzake het ontwerp, de tekeningen en werken genoemd in lid 2, berusten bij het adviesbureau.
- 4 Onverminderd het in lid 3 van dit artikel vermelde auteursrecht van het adviesbureau voor het overige, heeft de opdrachtgever het recht het in de opdracht omschreven object naar het ontwerp, de tekeningen en andere werken van het adviesbureau tot stand te brengen, zonder tussenkomst en goedkeuring van het adviesbureau indien:
- de opdracht is beëindigd wegens wanprestatie van het adviesbureau of wegens de gronden genoemd in artikel 14 leden 3 en 4, of
 - het adviesbureau de opdracht beëindigt op andere gronden dan wanprestatie van de opdrachtgever, of een door deze gegeven gewichtige reden, of

c het adviesbureau de opdracht beëindigt op grond van wanprestatie van de opdrachtgever, nadat het object op grondslag van het ontwerp, de tekeningen en andere werken van het adviesbureau ter realisering aan de aannemer was opgedragen, onder de voorwaarde dat de opdrachtgever aan het adviesbureau een in onderling overleg te bepalen vergoeding wegens auteursrechten zal hebben betaald.

- 5 Het adviesbureau geldt in de zin van de Eenvormige Beneluxwet inzake Tekeningen en Modellen als de ontwerper van de tekeningen en modellen, die het in het kader van de opdracht heeft vervaardigd. Het adviesbureau heeft bij uitsluiting het recht deze tekeningen en modellen te deponeren bij het in die Wet bedoelde Bureau. Het ten aanzien van auteursrechten bepaalde in lid 4 is zoveel mogelijk van overeenkomstige toepassing op de aan zo'n depot te onlenen rechten.
- 6 Gegevens en bescheiden door of namens de opdrachtgever aan het adviesbureau ter hand gesteld of bekend gemaakt, mogen door het adviesbureau niet aan derden bekend gemaakt worden, behoudens uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgever. Als zodanige gegevens en bescheiden worden ook beschouwd de van derden afkomstige resultaten van berekeningen, onderzoekingen, beproevingen en beschouwingen die geheel door de opdrachtgever bekostigd zijn. Deze verplichting geldt niet voor gegevens en bescheiden, die algemeen bekend of voor het publiek toegankelijk zijn of die bekend worden zonder dat het adviesbureau daarvan een verwijt te maken is.
- 7 Het adviesbureau zal geen specifiek project-gebonden gegevens en bescheiden aan derden verstrekken zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgever.
- 8 De opdrachtgever zal het adviesbureau niet belemmeren in het aan derden ter beschikking stellen van zijn kennis, tenzij deze kennis bestaat uit bedrijfsgeheimen van de opdrachtgever of onderdeel vormt van een vinding, ten aanzien waarvan een octrooiaanvraag is geschied met inachtneming van het gestelde in lid 9.
- 9 a Het adviesbureau is verplicht om, naar zijn mening voor octrooi-verlening vatbare vindingen, ontstaan in en door zijn werkzaamheden aan de opdracht, onverwijld onder de aandacht van de opdrachtgever te brengen.
- b Indien een zodanige vinding is ontstaan door uitwisseling van kennis tussen de opdrachtgever en het adviesbureau, heeft de opdrachtgever het recht op zijn naam en voor zijn rekening octrooi op die vinding aan te vragen. De opdrachtgever stelt het adviesbureau van zijn besluit daartoe onverwijld in kennis. Het adviesbureau is desgevraagd verplicht de opdrachtgever bij de behandeling van de aanvraag assistentie te verlenen. De daaruit voor het adviesbureau voortvloeiende werkzaamheden zullen op basis van bestede tijd vergoed worden.

- c Als de opdrachtgever een octrooi als bedoeld in dit lid verkrijgt, verleent hij om niet aan het adviesbureau een in beginsel niet overdraagbare licentie op die vinding.
Bij concrete toepassing van de licentie zal het adviesbureau toestemming aan de opdrachtgever vragen, welke toestemming slechts kan worden geweigerd indien de opdrachtgever tegenstrijdige belangen met zijn bedrijf kan aantonen.
- d Indien de opdrachtgever van het in lid 9 b genoemde recht geen gebruik maakt, of indien een zodanige vinding niet ontstaan is door uitwisseling van kennis tussen de opdrachtgever en het adviesbureau, heeft het adviesbureau het recht op zijn naam en voor zijn rekening octrooi voor die vinding aan te vragen, een en ander met inachtneming van het in lid 6 van dit artikel gestelde.
Het adviesbureau stelt de opdrachtgever van zijn besluit daartoe onverwijld in kennis.
- e Als het adviesbureau een octrooi, als bedoeld in dit lid, verkrijgt, verleent hij om niet aan de opdrachtgever een in beginsel niet overdraagbare licentie deze vinding in de huidige bedrijfsvoering van de opdrachtgever toe te passen.

Artikel 18 Geschillen

- 1 Verschillen van mening tussen de opdrachtgever en het adviesbureau zullen zoveel mogelijk langs minnelijke weg worden opgelost.
Indien een verschil van mening niet langs minnelijke weg is opgelost, wordt geacht een geschil te bestaan.
- 2 Alle geschillen, daaronder begrepen die welke door slechts één der partijen als zodanig worden beschouwd, welke tussen de opdrachtgever en het adviesbureau mochten ontstaan in verband met de opdracht of enige overeenkomst die daarvan een uitvloeisel is, zullen met uitsluiting van de gewone rechter uitsluitend en in hoogste instantie worden beslecht door arbitrage overeenkomstig het Reglement van de Commissie van Geschillen, vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, zie bijlage I en zoals dat reglement ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage zal zijn gedeponereerd op de dag waarop het geschil aanhangig wordt gemaakt.
- 3 Een overeenkomstig lid 2 van dit artikel en het aldaar genoemde Reglement benoemd scheidsgerecht oordeelt als goede man(nen) naar billijkheid.
- 4 Waar in dit artikel wordt gesproken van de opdrachtgever respectievelijk het adviesbureau worden rechtverkriggenden van de opdrachtgever respectievelijk het adviesbureau daaronder begrepen.

HOOFDSTUK II ADVIESKOSTEN

Artikel 19 Honorering bij opdrachten op basis van bestede tijd (artikel 10 lid 2 sub a)

- 1 De honorering wordt berekend door de aan de opdracht bestede tijd te vermenigvuldigen met een tarief per tijdseenheid.
- 2 Onder bestede tijd wordt verstaan het totaal van alle uren die rechtstreeks zijn besteed aan het vervullen van de opdracht en de reistijd die voor de vervulling van de opdracht noodzakelijk is.
- 3 De tarieven per tijdseenheid, naar persoon, functie of groep, worden zoveel mogelijk in de opdrachtbrief bepaald of omschreven. In alle andere gevallen worden zij berekend op de wijze als in de bijlagen van Hoofdstuk III vermeld.
- 4 Indien de opdracht meebrengt dat bepaalde werkzaamheden in het buitenland moeten worden verricht, wordt de honorering daarvan vooraf afzonderlijk met de opdrachtgever overeengekomen.

Artikel 20 Honorering bij opdrachten op basis van een percentage van de bouwsom van het object, vermeerderd met een vergoeding op tijdbasis voor in de bijlagen nader omschreven werkzaamheden (artikel 10 lid 2 sub b)

- 1 Honorering.
 - a Naast de in dit lid 1 omschreven honorering dient een vergoeding voor bepaalde werkzaamheden op tijdbasis als omschreven in lid 2 van dit artikel te worden voldaan.
 - b In de opdrachtbrief dient beschreven te zijn welke bouwelementen in de voor de honorering geldende bouwsom per discipline zullen zijn begrepen.
 - c Het percentage van de bouwsom wordt ontleend aan de tabellen, die zijn gebaseerd op advieswerkzaamheden en objecten binnen Nederland. Deze tabellen zijn per discipline in de bij deze regeling behorende bijlagen van Hoofdstuk III opgenomen.
 - d In de fasen voorafgaande aan de uitvoering van het object wordt de bouwsom van een object gebaseerd op de door het adviesbureau

- opgestelde en door de opdrachtgever goedgekeurde raming of begroting voor het object, de omzetbelasting daarin niet begrepen.
- e In de fasen tijdens en na de uitvoering van het object wordt de bouwsom van het object gebaseerd op het totaal van aannemingsommen per discipline en meerwerk, de omzetbelasting daarin niet begrepen.
 - f Het gedeelte van de honorering dat per fase wordt gedeclareerd, wordt ontleend aan de in de bijlagen bij Hoofdstuk III vermelde norm. Wanneer een fase is voltooid, wordt de aan die fase toe te rekenen honorering definitief afgerekend.
 - g Wijzigingen in het object, die aanleiding zijn tot uitbreiding of vermindering van de werkzaamheden van het adviesbureau, zijn aanleiding tot verrekening volgens de in de opdrachtbrief vermelde wijze of volgens een nader tussen de opdrachtgever en het adviesbureau overeengekomen afzonderlijke opdracht.
 - h Heeft de opdracht betrekking op veranderingen aan een bestaand object, dan wordt de honorering verhoogd in overeenstemming met de meer bestede tijd die het adviesbureau hieraan in verhouding tot de kosten van de veranderingen moet besteden.
 - i Wordt het object in regie uitgevoerd, dan worden de werkzaamheden in de aanbesteding- en volgende fasen gerekend als opdrachten van zeer bijzondere aard of betekenis. Voor de honorering wordt verwezen naar de bijlagen van Hoofdstuk III.
 - j Wordt het object in eigen beheer door de opdrachtgever uitgevoerd, dan wordt de honorering berekend op grond van een begroting als ware het object normaal aanbesteed en verhoogd in overeenstemming met meer bemoeiingen van het adviesbureau.
 - k Indien gebruik wordt gemaakt van of wordt gerekend op het gebruik van materialen of onderdelen die door of vanwege de opdrachtgever ter beschikking worden gesteld, ofwel van oude materialen of onderdelen, wordt voor de berekening van de honorering de bouwsom verhoogd met de waarde van die materialen en onderdelen die in dit verband gelijk gesteld wordt aan de kosten van de overeenkomstige nieuwe materialen en onderdelen volgens de prijs van de dag.
 - l Indien de werkzaamheden worden uitgevoerd in bouwteamverband en aan het adviesbureau de leiding en coördinatie van het bouwteam wordt opgedragen, wordt de honorering aan het adviesbureau verhoogd in overeenstemming met de meer bestede tijd, het een en ander met inachtneming van artikel 5, de leden 6 en 7.
- 2 Vergoeding werkzaamheden op tijdbasis als toevoeging op de honorering van artikel 20, lid 1.
Voor de nader in de bijlagen bij Hoofdstuk III beschreven werkzaamheden wordt, naast de honorering genoemd in lid 1, een vergoeding in rekening gebracht, gebaseerd op bestede tijd conform artikel 19.

Artikel 21 Honorering op basis van een voor het totaal of per werkonderdeel vast te stellen percentage van de bouwsom van het object (artikel 10 lid 2 sub c) of vast te stellen bedrag (artikel 10 lid 2 sub d)

- 1 In de opdrachtbrief wordt het overeengekomen percentage of het overeengekomen bedrag vastgelegd. Tevens worden in de opdrachtbrief beschreven de omvang van het project, de werkzaamheden van het adviesbureau, waarvan de omschrijving ontleend kan worden aan de bijlagen van Hoofdstuk III, alsmede het tijdschema, zonodig ingedeeld naar fasen.
- 2 De honorering is gebaseerd op door het adviesbureau in Nederland te verrichten werkzaamheden. Indien echter bepaalde werkzaamheden in het buitenland moeten worden verricht, wordt de honorering daarvan afzonderlijk met de opdrachtgever overeengekomen.
- 3 Bij honorering op percentagebasis geldt voor de bouwsom het volgende:
 - a In de opdrachtbrief dient beschreven te zijn welke bouwelementen in de voor de honorering geldende bouwsom per discipline zullen zijn begrepen.
 - b In de fasen voorafgaande aan de uitvoering van het object wordt de bouwsom van een object gebaseerd op de door het adviesbureau opgestelde en door de opdrachtgever goedgekeurde raming of begroting voor het object, de omzetbelasting daarin niet begrepen.
 - c In de fasen tijdens en na de uitvoering van het object wordt de bouwsom van het object gebaseerd op het totaal van aannemingsommen per discipline en meerwerk, de omzetbelasting daarin niet begrepen.
 - d Wordt het object in eigen beheer door de opdrachtgever uitgevoerd, dan wordt de honorering berekend op grond van een begroting als ware het object normaal aanbesteed en verhoogd in overeenstemming met meer bemoeiingen van het adviesbureau.
 - e Indien gebruik wordt gemaakt van of wordt gerekend op het gebruik van materialen of onderdelen die door of vanwege de opdrachtgever ter beschikking worden gesteld, ofwel van oude materialen of onderdelen, wordt voor de berekening van de honorering de bouwsom verhoogd met de waarde van die materialen en onderdelen die in dit verband gelijk gesteld wordt aan de kosten van de overeenkomstige nieuwe materialen en onderdelen volgens de prijs van de dag.
- 4 In de opdracht dient te zijn geregeld in welke termijnen de honorering door de opdrachtgever aan het adviesbureau wordt betaald. Indien dit niet is geregeld, wordt maandelijks betaald naar rato van de voortgang van de werkzaamheden.

- 5 Wijzigingen in het object, die aanleiding zijn tot uitbreiding of vermindering van de werkzaamheden van het adviesbureau, zijn aanleiding tot verrekening volgens de in de opdrachtbrief vermelde wijze of volgens een nader tussen de opdrachtgever en het adviesbureau overeengekomen afzonderlijke opdracht.

Artikel 22 Ten behoeve van de opdracht gemaakte kosten (artikel 10 lid 3)

- 1 De volgende kosten zijn declarabel volgens één van de maatstaven, genoemd in artikel 10 lid 3.
 - a De ten behoeve van de opdracht gemaakte reis- en verblijfkosten.
 - b De kosten samenhangend met het keuren van materialen, constructies en installaties, alsmede de kosten samenhangend met andere eenvoudige beproevingen of analyses.
 - c De kosten van het vermenigvuldigen van overeenkomsten, bestekken, tekeningen, berekeningen, rapporten e.d.
 - d De kosten van aankondigingen per advertentie, porti, telecommunicatie, registratie, kadastrale kosten en andere verschotten.
 - e Bij metingen en proefnemingen een vergoeding voor het gebruik van instrumenten die door het adviesbureau ter beschikking worden gesteld.
 - f De kosten van elektronische reken-, teken- of meetapparatuur die worden berekend volgens tarieven die gebaseerd zijn op de gebruikte machinetijd, alsmede de kosten van het gebruik van programmatuur.

Al deze kosten worden in rekening gebracht op basis van de met de opdrachtgever vooraf overeengekomen tarieven.
- 2 De kosten van externe deskundigen en van onderzoeken door specialistische instituten zijn slechts declarabel indien dit met de opdrachtgever vooraf overeengekomen is.
- 3 Het adviesbureau is verplicht de opdrachtgever periodiek op de hoogte te houden van de declarabele kosten die de opdrachtgever krachtens dit artikel verschuldigd is.

Artikel 23 Ten behoeve van het object gemaakte toezichtkosten (artikel 10 lid 4)

- 1 Het adviesbureau heeft de verplichting tijdig voor de aanvang van de totstandkoming van het object met de opdrachtgever overleg te plegen over de omvang van het al dan niet dagelijks toezicht gedurende die totstandkoming.
Het adviesbureau zal gedurende die periode de opdrachtgever regelmatig op de hoogte houden van de aan dit toezicht verbonden kosten.
- 2 De kosten van het toezicht zijn ten laste van de opdrachtgever en zijn declarabel volgens één van de maatstaven genoemd in artikel 10 lid 4.

HOOFDSTUK III OMSCHRIJVING VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN HET ADVIESBUREAU

Artikel 24 Algemeen

De werkzaamheden van het adviesbureau vallen uiteen in twee categorieën, te weten:

- 1 Werkzaamheden die niet of niet direct ten doel hebben te leiden tot de totstandkoming van een object. Deze vloeien voort uit een opdracht als bedoeld in artikel 9 lid 2 sub 1.
- 2 Werkzaamheden die de totstandkoming van een object ten doel hebben. Deze vloeien voort uit een opdracht als bedoeld in artikel 9 lid 2 sub 2.

Artikel 25 Werkzaamheden die niet of niet direct ten doel hebben te leiden tot de totstandkoming van een object (artikel 9 lid 2 sub 1)

- 1 Het adviesbureau dient een voorstel in voor de te verrichten werkzaamheden.
- 2 In overleg met de opdrachtgever wordt vastgelegd welke van de voorgestelde werkzaamheden tot de opdracht behoren, alsmede de omvang van de werkzaamheden en het tijdsbestek waarin deze werkzaamheden moeten worden uitgevoerd.
- 3 Indien gedurende de opdrachtvervulling blijkt dat de omvang van de volgens lid 2 overeengekomen werkzaamheden dient te worden uitgebreid, dan behoeft deze uitbreiding de voorafgaande goedkeuring van de opdrachtgever.
- 4 De honorering van de werkzaamheden vindt, zo niet anders is overeengekomen, plaats op basis van bestede tijd (artikel 10 lid 2 sub a).
De gemaakte kosten worden, zo niet anders is overeengekomen, door het adviesbureau gedeclareerd volgens artikel 10 lid 3 sub a.

Artikel 26 Werkzaamheden die de totstandkoming van een object ten doel hebben (artikel 9 lid 2 sub 2)

- 1 Verdeling van de werkzaamheden in fasen.
De werkzaamheden die betrekking hebben op de totstandkoming van een object kunnen in de volgende fasen worden onderscheiden.

- 1.1 Onderzoek.
Dit beoogt te komen tot principebeslissingen op het gebied van bijvoorbeeld:
- beleid
 - haalbaarheid
 - vestiging
 - milieu-effect
 - maatschappelijke acceptatie.
- De resultaten worden vastgelegd in een rapport dat kan dienen als uitgangspunt voor het door of namens de opdrachtgever op te stellen programma van eisen.
- 1.2 Voorontwerp.
In het voorontwerp worden, uitgaande van het programma van eisen, schetsmatige ontwerptekeningen, principeschema's en globale systeembeschrijvingen gemaakt, ten einde de opdrachtgever een indruk te geven van de aard, omvang, realisatie- en exploitatiekosten en realisatietijd van het object.
- 1.3 Definitief ontwerp.
Het definitief ontwerp is de vastlegging van de hoofdafmetingen en belangrijkste materialen en apparaten van het door de opdrachtgever goedgekeurde voorontwerp door middel van tekeningen, berekeningen en specificaties, opdat een duidelijk beeld ontstaat van de aard, de omvang, de realisatie- en exploitatiekosten, de realisatietijd en de arbeidsomstandigheden tijdens de bouw van het object.
- 1.4 Bestek.
Het bestek wordt opgesteld op basis van het door de opdrachtgever goedgekeurde definitieve ontwerp en het vormt de vastlegging naar plaats, omvang, materiaal en kwaliteit van het tot stand te brengen object. Tevens omvat het de administratieve voorwaarden, de algemeen technische bepalingen en de bepalingen met betrekking tot de arbeidsomstandigheden waaraan tijdens de totstandkoming moet worden voldaan. Het bestek dient ter verkrijging van prijsopgaven van de inschrijvers en het vormt een van de contractstukken in de overeenkomst met de aannemer/leverancier.
De opdrachtgever ontvangt van het adviesbureau de begroting op basis van het bestek.
- 1.5 Aanbesteding en gunning.
- a De aanbesteding is het in overleg met de opdrachtgever houden van een inschrijving op het werk ter verkrijging van prijsopgaven van inschrijvers.
Op basis van de inschrijvingen wordt een gunningsadvies uitgebracht aan de opdrachtgever opdat tot de opdrachtverlening aan de aannemer/leverancier kan worden overgegaan.

- b Ingeval wordt volstaan met het vragen van een prijsopgave van één aannemer/leverancier wordt deze prijs beoordeeld door het adviesbureau aan de hand van zijn begroting en worden zonodig onderhandelingen gevoerd.
- 1.6 Detaillering.
Hieronder wordt verstaan het in een zodanig gedetailleerde vorm uitwerken van het bestek, dat aan de hand hiervan het object tot stand kan worden gebracht.
- 1.7 Directievoering.
De directievoering is het, namens de opdrachtgever, erop toezien dat het object tot stand komt naar de eisen van het bestek en volgens eventuele nadere wensen van de opdrachtgever, mede op basis van waarnemingen en verslagen van toezichthoudend personeel.
- 1.8 Oplevering.
Het ten behoeve van de oplevering vaststellen of de aannemer/leverancier heeft voldaan aan zijn verplichtingen, voortvloeiende uit de overeenkomst van aanneming van werk.
Voorts wordt advies uitgebracht over de eindafrekening bij oplevering, alsmede over de overdracht van het object of delen daarvan.
- 1.9 Onderhouds-/garantietermijn.
Binnen de onderhouds-/garantietermijn verzorgt het adviesbureau het toezicht op het herstellen van de bij de oplevering geconstateerde en gedurende de onderhouds- of garantieperiode ontstane gebreken.
- 2 Omschrijving van de advieswerkzaamheden per fase per vakgebied.
Een gedetailleerde omschrijving van de werkzaamheden die door het adviesbureau in ieder van de in lid 1 genoemde fasen kunnen worden verricht, is opgenomen in per vakgebied opgestelde bijlagen A t/m G. In deze omschrijving is tevens een overzicht opgenomen van de honoreringssystemen die op een bepaalde werkzaamheid van toepassing kunnen zijn.
De methodiek van berekening van enkele honoreringssystemen is eveneens in de bijlagen A t/m G opgenomen.
- 3 Werkzaamheden met betrekking tot projectmanagement
Het, door het adviesbureau namens de opdrachtgever, zorgdragen voor de integrale planning, organisatie en beheersing van een project, als volledige opdracht. Bij een deelopdracht wordt verleend een deel van de integrale opdracht of een specifiek tijds-, kosten-, kwaliteits- of organisatie-aspect, alsmede werkzaamheden met betrekking tot arbeidsomstandigheden. Zie verder bijlage H.

De eerste druk van de RVOI-1987 is vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op 24 juni 1987 en gedeponneerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 31 augustus 1987.

Ir. W.J. Wolff, president.
D. van Moorsel, algemeen secretaris.

De tweede druk van de RVOI-1987 is vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op 24 april 1990 en gedeponneerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 25 april 1990.

Ir. J.M. Ossewaarde, president.
Ir. J.N.P. Haarsma, algemeen secretaris.

De RVOI-1987 (herziene druk 1993) is vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op 23 november 1993 en gedeponneerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 29 november 1993.

De RVOI-1998 is vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op 4 november 1997 en gedeponneerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 12 november 1997

Ir. J.M.H. van Engelshoven, president.

Ir. J.N.P. Haarsma, algemeen secretaris.

BIJLAGE I

REGLEMENT VAN DE

COMMISSIE VAN GESCHILLEN

Artikel 1 De Commissie van Geschillen

- 1.1 De Commissie van Geschillen bestaat uit een voorzitter en vier leden, die allen lid moeten zijn van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.
- 1.2 De voorzitter en de leden worden benoemd door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.
- 1.3 De voorzitter en de leden hebben zitting voor een tijdvak van drie jaar; zij treden af volgens rooster en zijn terstond één maal herbenoembaar.
- 1.4 De Commissie zetelt ten kantore van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.
- 1.5 Het Instituut stelt aan de Commissie een secretaris beschikbaar, die geen deel uitmaakt van de Commissie.
- 1.6 Aan de Commissie wordt een rechtskundig adviseur toegevoegd, die geen deel uitmaakt van de Commissie. Hij wordt benoemd en ontslagen door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.
- 1.7 De rechtskundig adviseur kan - zolang niet overeenkomstig artikel 7 van dit reglement voor een bepaald geschil een scheidsgerecht en een secretaris zijn benoemd - optreden namens de Commissie, dan wel namens de voorzitter van de Commissie, met het recht van substitutie.

Artikel 2 Aanhangig maken van een geschil

- 2.1 Een geschil wordt aanhangig gemaakt door indiening in zeventvoud van een memorie van eis bij de Commissie¹.
- 2.2 Het geschil wordt geacht aanhangig te zijn gemaakt op de dag van ontvangst van de memorie van eis.
- 2.3 De memorie van eis moet bevatten:
 - a de naam, voornamen, de woonplaats en het adres (dan wel de naam, rechtsvorm, de vestigingsplaats en het adres) van de eisende partij;
 - b de naam, voornamen, de woonplaats en het adres (dan wel de naam, rechtsvorm, de vestigingsplaats en het adres) van de wederpartij;
 - c een duidelijke omschrijving van de opdracht, waarover het geschil is ontstaan;
 - d een duidelijke omschrijving van het geschil en van de eis, zo mede van de gronden, waarop deze eis steunt;

¹ p.a. Buruma Maris, postbus 84046, 2508 AA te 's Gravenhage, zie ook pagina 4.

- e de gronden, waarop de eisende partij van oordeel is, dat een overeenkomstig dit reglement te benoemen scheidsgerecht bevoegd is van het geschil kennis te nemen.
- 2.4 Partijen kunnen voor het scheidsgerecht in persoon verschijnen of zich doen vertegenwoordigen door een advocaat dan wel door een bijzonderlijk en schriftelijk gevolmachtigde. De partijen kunnen zich in het geding door personen van haar keuze doen bijstaan.

Artikel 3 Loop van de procedure

- 3.1 De Commissie stelt de termijnen vast, waarbinnen de verdere memories moeten worden ingediend.
- 3.2 Zodra deze termijnen zijn bepaald, stelt de Commissie de partijen daarvan in kennis.
- 3.3 Zij doet de in lid 2 bedoelde mededeling aan de gedaagde partij vergezeld gaan van een exemplaar van de memorie van eis en van de uitnodiging een memorie van verweer in zeventvoud bij haar in te zenden binnen de daarvoor door haar gestelde termijn.

Artikel 4 Vastrecht en waarborgsom

- 4.1 Bij de indiening van de memorie van eis is de eiser, vooruitlopend op de vaststelling van de waarborgsom, een door de Commissie vastgesteld vastrecht verschuldigd aan de Commissie, ter dekking van de door de Commissie te maken kosten.
- 4.2 De Commissie stelt de waarborgsom vast, die door de eisende partij moet worden gestort, bij gebreke waarvan de procedure wordt opgeschort tot de dag van ontvangst van de betaling. De Commissie is bevoegd in elke stand van het geding een aanvullende waarborgsom vast te stellen indien daartoe aanleiding bestaat.
- 4.3 Indien, nadat voor een geschil overeenkomstig artikel 7 van dit reglement een scheidsgerecht en een secretaris zijn benoemd, de waarborgsom ontoereikend mocht blijken, stelt de secretaris van het scheidsgerecht een verhoging daarvan vast onder opschorting van de procedure tot de dag van ontvangst van de betaling daarvan.
- 4.4 Indien na een tweede schriftelijke aanmaning door de Commissie van Geschillen een partij de door haar verschuldigde waarborgsom niet binnen veertien dagen heeft voldaan, wordt zij geacht de vordering te hebben ingetrokken.
- 4.5 Indien door de gedaagde partij een reconventionele vordering aanhangig wordt gemaakt, gelden ten aanzien van een eventueel door haar te storten waarborgsom dezelfde bepalingen.

- 4.6 Het in dit artikel bepaalde is van overeenkomstige toepassing op gevoegde gedingen en vrijwaringsgedingen.

Artikel 5 Intrekking vordering

- 5.1 Een partij kan haar vordering c.q. reconventionele vordering intrekken zolang de wederpartij geen memorie van antwoord heeft ingediend of in geval van een spoedprocedure zolang de mondelinge behandeling niet heeft plaatsgevonden.
- 5.2 Nadien kan een partij de vordering c.q. de reconventionele vordering slechts intrekken met instemming van de wederpartij.
- 5.3 De intrekking wordt door de Commissie schriftelijk aan partijen bevestigd.
- 5.4 Bij intrekking van het geschil dient de eisende partij de kosten van het geding aan de Commissie te voldoen. De Commissie is bevoegd te bepalen dat de kosten uit de waarborgsom zullen worden voldaan.
- 5.5 Onder de kosten van het geding zijn in ieder geval begrepen de vaste administratiekosten van het Klvl, de honorering en verschotten van de leden van het Scheidsgerecht en van eventuele aan het Scheidsgerecht toegevoegde deskundigen, de overige in verband met de behandeling van het geschil gemaakte kosten en de kosten voortvloeiende uit de bemoeiingen van de rechtskundig adviseur van de Commissie en de Secretaris van het Scheidsgerecht.

Artikel 6 Replik en dupliek

- 6.1 Dient gedaagde tijdig een memorie van verweer in, dan wordt daarvan door de Commissie een exemplaar gezonden aan de wederpartij.
- 6.2 Daarbij wordt de eisende partij uitgenodigd een memorie van repliek in zeventvoud te zenden binnen de door de Commissie ingevolge artikel 3, lid 1, gestelde termijn.
- 6.3 Indien de eisende partij aan dit verzoek voldoet, wordt met deze memorie van repliek gehandeld als met de memorie van eis en wordt de gedaagde partij in de gelegenheid gesteld binnen de door de Commissie ingevolge artikel 3, lid 1, gestelde termijn een memorie van dupliek in zeventvoud in te dienen. Met deze memorie van dupliek wordt gehandeld als hiervoren over de memorie van verweer is bepaald.
- 6.4 De Commissie kan op verzoek van een der partijen of uit eigen beweging één of meer van de door haar gestelde termijnen verlengen, onder mededeling daarvan aan de partijen.

Artikel 7 Voeging en tussenkomst

- 7.1 Op verzoek van een derde die enig belang heeft bij een aanhangig geschil als bedoeld in dit reglement, kan de Commissie hem toestaan om zich in dat geding te voegen of tussen te komen.
- 7.2 Het verzoek dient schriftelijk, met redenen omkleed, tijdig aan de Commissie te worden gedaan en in zeventvoud te worden ingediend. De Commissie zendt een exemplaar van het verzoek aan elk der partijen.
- 7.3 Het verzoek kan uitsluitend door het scheidsgerecht in behandeling worden genomen indien de verzoeker aantoont bij de schriftelijke overeenkomst met de partijen tot de arbitrage te zijn toegetreden, aan welke voorwaarde hij geacht wordt te hebben voldaan indien hij aantoont dat tussen hem en één van de partijen in het geschil een overeenkomst tot stand is gekomen, waarin opgenomen een arbitraal beding dat verwijst naar dit reglement, dan wel een akte van compromis.
- 7.4 Na partijen in het geschil op het verzoek te hebben gehoord, wordt daarop door de voorzitter van de Commissie beslist. De Commissie kan het geding in afwachting van de beslissing op het verzoek schorsen. Na de beslissing wordt het geding voortgezet op de wijze als door de Commissie te bepalen.
- 7.5 De Commissie stelt de waarborgsom vast die door de verzoekende partij moet worden gestort. Het bepaalde in artikel 4.4 is van overeenkomstige toepassing.
- 7.6 Indien het verzoek wordt gedaan na benoeming van het scheidsgerecht, treedt ten aanzien van het in dit artikel bepaalde het scheidsgerecht in de plaats van de Commissie en haar voorzitter.

Artikel 8 Vrijwaring

- 8.1 Een partij kan een derde in vrijwaring oproepen. De oproep dient door de verwerende partij te worden gedaan voor haar memorie van antwoord en door de eisende partij voor haar memorie van repliek.
- 8.2 Een afschrift van de oproep wordt gelijktijdig in zeventvoud toegezonden aan de Commissie die voor doorzending aan de wederpartij zorgdraagt.
- 8.3 De oproep kan uitsluitend in behandeling worden genomen indien de oproeper gemotiveerd stelt bij schriftelijke overeenkomst met de opgeroepen derde tot de arbitrage te zijn toegetreden, aan welke voorwaarde hij geacht wordt te hebben voldaan indien hij aantoont dat tussen hem en de opgeroepen derde een overeenkomst tot stand is gekomen, waarin opgenomen een arbitraal beding dat verwijst naar dit reglement, dan wel een akte van compromis.

- 8.4 Na de wederpartij en de in vrijwaring opgeroepen derde te hebben gehoord, wordt door de voorzitter van de Commissie over de toelating van de vrijwaring beslist.
- 8.5 De mondelinge behandeling van de hoofdzaak en van de vrijwaringszaak vindt gevoegd plaats.

Artikel 9 Samenvoeging arbitrale gedingen

- 9.1 Een partij in een bij de Commissie aanhangig geschil waarvan het onderwerp samenhangt met een bij een ander arbitrage-instituut in Nederland aanhangig geding, kan verzoeken om die gedingen algeheel samen te voegen, mits dat andere geding (hierna ook: het samen te voegen geding) wordt gevoerd onder toepasselijkheid van een reglement dat op inhoudelijk overeenkomstige wijze voorziet in de mogelijkheid van algehele samenvoeging van arbitrale gedingen. Het verzoek tot samenvoeging kan reeds worden gedaan in de memorie waarmee het geschil bij de Commissie aanhangig wordt gemaakt.
- 9.2 Partijen in een geschil doen - behoudens voor het geval als bedoeld in artikel 10 lid 4 - uitdrukkelijk afstand van de mogelijkheid om een verzoek tot samenvoeging van arbitrale gedingen te doen overeenkomstig het bepaalde in artikel 1046 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, indien het reglement, toepasselijk op het samen te voegen geding, eveneens voorziet in de mogelijkheid van algehele samenvoeging van arbitrale gedingen.
- 9.3 Verzoeken die strekken tot het gedeeltelijk samenvoegen van een bij de Commissie aanhangig geschil met een bij een ander arbitrage-instituut in Nederland aanhangig geding, kunnen niet worden gehonoreerd.
- 9.4 Verzoeken die strekken tot het samenvoegen van een bij de Commissie aanhangig met een bij een ander arbitrage-instituut in Nederland aanhangig geding, worden geacht niet te zijn gedaan hangende een in één van die gedingen gedaan beroep op onbevoegdheid van het scheidsgerecht.
- 9.5 Verzoeken die strekken tot het samenvoegen van een bij de Commissie aanhangig geschil met een bij een ander arbitrage-instituut in Nederland aanhangig kort geding, kunnen niet worden gehonoreerd.
- 9.6 Het verzoek wordt schriftelijk gedaan aan de voorzitter van de Commissie en gaat vergezeld van:
 - a. een opgave van het adres van het secretariaat van het arbitrage-instituut waar het samen te voegen geding aanhangig is;
 - b. zo mogelijk een exemplaar van het geschrift waarmee het samen te voegen geding aanhangig is gemaakt;
 - c. een exemplaar van het arbitragereglement dat tot dan toe op het samen te voegen geding van toepassing is.

Artikel 10 Beslissing op verzoek tot samenvoeging

- 10.1 Alvorens op het verzoek te beslissen stelt de voorzitter de partij(en) in het bij de Commissie aanhangige geschil in de gelegenheid om binnen een door hem vast te stellen termijn van ten hoogste veertien dagen kanttekeningen bij het verzoek te plaatsen. Van het verzoek en de gemaakte kanttekeningen zendt hij een afschrift aan de voorzitter van het arbitrage-instituut waar het samen te voegen geding aanhangig is. Indien dat arbitrage- instituut geen voorzitter heeft, wordt het afschrift gezonden aan het orgaan dat de bevoegdheid heeft tot het benoemen van een scheidsgerecht, hierna ook te noemen: de benoemingsbevoegde.
- 10.2 Op het verzoek tot samenvoeging wordt gezamenlijk beslist door de voorzitter en de voorzitter/de benoemingsbevoegde van het arbitrage-instituut waar het samen te voegen geding aanhangig is. Ingeval de samenvoeging wordt gelast, bepalen de voorzitters, respectievelijk de voorzitter en de benoemingsbevoegde, eveneens hoe het scheidsgerecht voor de samengevoegde gedingen zal zijn samengesteld en - los daarvan - welk reglement op de samengevoegde gedingen van toepassing zal zijn. Ingeval de samenvoeging wordt gelast, bepalen zij voorts hetgeen aan arbiters, die als gevolg van de samenvoeging van hun opdracht worden ontheven, toekomt voor de reeds door hen verrichte werkzaamheden. Dit geldt eveneens ten aanzien van de door het secretariaat van een arbitrage-instituut gemaakte kosten, voorzover dat secretariaat als gevolg van die samenvoeging niet langer het secretariaat voert van de samengevoegde gedingen.
- 10.3 De in het vorige lid genoemde voorzitters, respectievelijk de voorzitter en de benoemingsbevoegde, kunnen een verzoek tot samenvoeging afwijzen in verband met de stand van het geding of de gedingen waarvan de samenvoeging wordt verzocht zich bevindt respectievelijk bevinden.
- 10.4 Indien de voorzitter en de voorzitter/benoemingsbevoegde van het arbitrage-instituut waar het samen te voegen geding aanhangig is laten weten dat geen overeenstemming is bereikt over het al dan niet samenvoegen van de gedingen, dan wel over de samenstelling van het scheidsgerecht of over het toepasselijk reglement, ontstaat de mogelijkheid tot het doen van een verzoek tot het samenvoegen van arbitrale gedingen overeenkomstig het bepaalde in artikel 1046 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Artikel 11 Afdoening van een geschil

- 11.1 Het scheidsgerecht voor de samengevoegde gedingen doet steeds het geheel van die gedingen af. Het is echter op elk moment gerechtigd om een geschil of een gedeelte daarvan - hetzij op verzoek van enige partij, hetzij ambtshalve - te verwijzen naar het oorspronkelijke arbitrage-instituut, na welke verwijzing het voor de samenvoeging op dat geschil van toepassing zijnde arbitragereglement daarop wederom van toepassing wordt.

Artikel 12 Hoger beroep

- 12.1 Tegen een door het scheidsgerecht voor de samengevoegde gedingen gewezen vonnis staat uitsluitend arbitraal hoger beroep open indien en voorzover:
- alle op de oorspronkelijke gedingen toepasselijke reglementen in de mogelijkheid van arbitraal hoger beroep voorzagen, of
 - de bij het samengevoegde geding betrokken partijen bij overeenkomst in de mogelijkheid van arbitraal hoger beroep hebben voorzien of daarin alsnog voorzien.

Artikel 13 Slotbepaling samenvoeging

- 13.1 Het in de artikelen 9 tot en met 12 bepaalde is van overeenkomstige toepassing indien:
- het verzoek tot samenvoeging betrekking heeft op drie of meer samen te voegen gedingen bij verschillende arbitrage-instituten;
 - een partij voor een bij een ander arbitrage-instituut in Nederland aanhangig geding verzoekt om dat geding samen te voegen met een bij de Commissie aanhangig geschil.

Artikel 14 Benoeming arbiters

- 14.1 Binnen drie maanden na de dag waarop de laatste memorie is ingediend, dan wel binnen drie maanden na de dag waarop de laatste termijn, door de Commissie voor het indienen van een memorie gesteld, is verstreken zonder dat die memorie is ingediend, wordt door de Commissie een scheidsgerecht benoemd, bestaande uit één of drie personen, gekozen uit de leden van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. Telt het scheidsgerecht drie leden dan wijst de Commissie de voorzitter aan. De Commissie benoemt bij hetzelfde besluit voor het betreffende geschil een jurist tot secretaris, die het scheidsgerecht bijstaat met adviserende stem.

- 14.2 Indien de Commissie daartoe termen aanwezig acht, kan zij ook personen, die geen lid zijn van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, tot lid van het scheidsgerecht benoemen.
- 14.3 Op verzoek van het scheidsgerecht en/of één der of beide partijen kan de Commissie, indien zij daartoe termen aanwezig acht, één of meer deskundigen met adviserende stem aan het scheidsgerecht toevoegen.
- 14.4 Alvorens tot benoeming van de scheidsman(nen) en de secretaris en eventueel toegevoegde deskundigen over te gaan zal de Commissie partijen horen omtrent aantal en gewenste deskundigheid van deze scheidsman(nen) en over de vraag of deskundigen met adviserende stem zouden moeten worden toegevoegd. Partijen zullen in de gelegenheid worden gesteld hun mening kenbaar te maken binnen een door de Commissie vast te stellen termijn.
- 14.5 De Commissie geeft zo spoedig mogelijk aan partijen kennis van aanwijzing en benoeming van het scheidsgerecht, de secretaris en eventuele toegevoegde deskundigen. Indien deskundigen aan het scheidsgerecht worden toegevoegd ná de benoeming van het scheidsgerecht en de secretaris, stelt de secretaris van het scheidsgerecht partijen daarvan zo spoedig mogelijk in kennis.
- 14.6 Een scheidsman aanvaardt zijn benoeming schriftelijk.
- 14.7 Een scheidsman die zijn opdracht heeft aanvaard kan op eigen verzoek daarvan worden ontheven, hetzij met instemming van partijen, hetzij door de Commissie, partijen gehoord.
- 14.8 Een scheidsman die zijn opdracht heeft aanvaard, kan, indien hij rechtens of feitelijk niet meer in staat is zijn opdracht te vervullen, op verzoek van een der partijen van zijn opdracht worden ontheven door de Commissie.
- 14.9 Een scheidsman die ingevolge de leden 7 of 8 van dit artikel van zijn opdracht is ontheven, of die overlijdt, wordt door de Commissie vervangen. Ingeval van zodanige vervanging is het geding van rechtswege geschorst. Na de schorsing wordt het geding voortgezet in de stand waarin het zich bevindt.

Artikel 15 Plaats van arbitrage

- 15.1 De arbitrage vindt plaats te 's-Gravenhage.
- 15.2 Het scheidsgerecht kan zitting houden, beraadslagen, getuigen en deskundigen horen op elke andere plaats in of buiten Nederland, die het daartoe geschikt acht.

Artikel 16 Mondelinge behandeling

- 16.1 Partijen worden in de gelegenheid gesteld hun standpunten in elkanders bijzijn mondeling toe te lichten, ten tijde en ter plaatse als door het scheidsgerecht zal worden bepaald en door de secretaris ten minste drie weken tevoren aan partijen medegedeeld.
- 16.2 Indien na deze mondelinge behandeling vervanging van een scheidsman plaats heeft, zal - tenzij partijen en het scheidsgerecht zulks onnodig achten - de mondelinge behandeling opnieuw moeten plaatsvinden.
- 16.3 Bij de in lid 1 bedoelde mondelinge behandeling zullen partijen in de gelegenheid worden gesteld hun beweringen desgewenst door getuigen te doen bevestigen en/of door deskundigen te doen toelichten, mits zij ten minste een week tevoren de namen en woonplaatsen van die getuigen en/of deskundigen aan het scheidsgerecht en aan de wederpartij mededelen.
- 16.4 Partijen kunnen zich bij de mondelinge behandeling doen vertegenwoordigen en/of door raadslieden doen bijstaan. Zij hebben het recht door tussenkomst van de voorzitter van het scheidsgerecht aan de wederpartij en de door deze medegebrachte getuigen en deskundigen vragen te stellen.
- 16.5 Het scheidsgerecht is echter te allen tijde bevoegd de persoonlijke verschijning van partijen te gelasten, aan welke lastgeving partijen moeten voldoen. Voorts is het scheidsgerecht bevoegd zich door deskundigen te doen adviseren en al het verdere te doen wat het tot de goede beslissing in het geding nuttig oordeelt. Eventuele door deskundigen verstrekte rapporten worden aan partijen ter inzage verstrekt. Partijen kunnen ter zake van de inhoud van die rapporten het hunne naar voren brengen bij bijzondere in zeventvoud in te dienen memorie, waarmede door de secretaris wordt gehandeld als met de conclusie van repliek.
- 16.6 De zittingen van het scheidsgerecht zijn niet openbaar.

Artikel 17 Tegenvordering

- 17.1 De oorspronkelijk gedaagde partij is bevoegd harerzijds een reconventionele vordering aanhangig te maken.
- 17.2 Zodanige vordering moet worden ingesteld bij de memorie van verweer, waarop dan van toepassing zal zijn hetgeen hiervoor werd bepaald met betrekking tot de wisseling van verdere memories, met dien verstande, dat de gedaagde in reconventie alsnog de gelegenheid zal krijgen een memorie van dupliek in reconventie in te dienen.

Artikel 18 Beslissing

- 18.1 Onverminderd het bepaalde in de titels 1 en 2 van boek 4 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt het geding gevoerd op de wijze als in dit reglement voorzien of op de wijze als door partijen bij nadere overeenkomst bepaald. Voor zover de wet, het reglement of partijen bij nadere overeenkomst daarin niet hebben voorzien, wordt het geding gevoerd op de wijze als door het scheidsgerecht bepaald. Zolang voor het betreffende geschil geen scheidsgerecht is benoemd komt de Commissie van Geschillen de bevoegdheid toe van het scheidsgerecht als in de vorige volzin bepaald.
- 18.2 Het scheidsgerecht beslist als goede man(nen) naar billijkheid.
- 18.3 Het scheidsgerecht beslist bij meerderheid van stemmen; van het gevoelen van de minderheid wordt in de beslissing geen melding gemaakt.
- 18.4 Op verzoek van de meest gerede partij kan de Commissie van Geschillen, de wederpartij en het scheidsgerecht gehoord, de opdracht van het scheidsgerecht beëindigen, indien het, ondanks herhaalde aanmaning zijn opdracht, alle omstandigheden in aanmerking genomen, op onaanvaardbaar trage wijze uitvoert. In dat geval herleeft de bevoegdheid van de gewone rechter.
- 18.5 De beslissing van het scheidsgerecht wordt, behoudens het bepaalde in lid 6, gegeven in de vorm van een scheidsrechterlijk vonnis.
- 18.6 Indien partijen schriftelijk beslechting bij wege van bindend advies zijn overeengekomen, beslist het scheidsgerecht in de vorm van een bindend advies.
- 18.7 Ieder der partijen ontvangt een exemplaar van de beslissing, een derde exemplaar wordt gedeponereerd in het archief van de Commissie van Geschillen, terwijl een vierde exemplaar wordt gedeponereerd ter daarvoor aangewezen griffie, tenzij de beslissing is gegeven als bindend advies.
- 18.8 Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs stelt jaarlijks een jaarverslag op, waarin opgenomen een korte samenvatting, zonder vermelding van namen, van de gewezen vonnissen. Dat jaarverslag is tegen vergoeding van kosten verkrijgbaar. De gewezen vonnissen zijn ook, eveneens zonder vermelding van namen, onder nader te stellen voorwaarden ter inzage op het kantoor van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs te 's-Gravenhage.
Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs kan ook op andere wijze, zonder vermelding van namen, de gewezen vonnissen (al dan niet ingekort en/of samengevat) publiceren.

Artikel 19 Kosten

- 19.1 De uitspraak van het scheidsgerecht houdt tevens een beslissing in omtrent de vaststelling van de kosten van het geding, als bedoeld in artikel 5 lid 5, alsmede omtrent de verdeling van deze kosten over partijen.
- 19.2 Indien en voorzover zulks door de ene partij is gevorderd en indien en voorzover het scheidsgerecht daartoe termen aanwezig acht, kan het scheidsgerecht aan de ene partij een tegemoetkoming in de kosten van juridische bijstand en/of in de kosten van de getuigen en hun oproeping toekennen ten laste van de andere partij.
- 19.3 Bij de vaststelling van de hoogte van de kosten van het geding is het scheidsgerecht niet gebonden aan het bedrag van de gestorte waarborgsom als bedoeld in artikel 4.
- 19.4 Het scheidsgerecht is bevoegd te bepalen, dat de gestorte waarborgsom strekt tot gehele of gedeeltelijke betaling van de kosten van het geding en daarbij te bepalen op welke wijze de kosten van het geding verrekend dienen te worden tussen partijen.
- 19.5 Zijn de kosten van het geding hoger dan de overeenkomstig artikel 4 gestorte waarborgsom, dan kan de secretaris van het scheidsgerecht - overeenkomstig de leden twee en/of vier van artikel 4 - bijstorting van het verschil vragen.
Zolang deze bijstorting niet heeft plaatsgevonden, blijft de procedure opgeschort.
Het scheidsgerecht is echter - indien het daartoe termen aanwezig acht - bevoegd in dat geval desalniettemin uitspraak te doen en daarbij te bepalen, dat één of meer der partijen de kosten van het geding, die niet met de gestorte waarborgsom verrekend worden, aan het scheids-gerecht moet voldoen.
Indien één of meer der partijen, ondanks aanmaning, in gebreke blijft deze laatste kosten aan het scheidsgerecht te voldoen, is de voorzitter van het scheidsgerecht q.q. bevoegd het verschuldigde bedrag in rechte te vorderen.

Artikel 20 Spoedgeschillen

- 20.1 De voorzitter van de Commissie, dan wel degene, die door de Commissie is aangewezen als zijn waarnemer c.q. vervanger, kan verlof verlenen tot het aanhangig maken van een spoedgeschil in alle zaken, waarin - een en ander uitsluitend ter beoordeling van de voorzitter van de Commissie dan wel diens waarnemer c.q. vervanger - uit hoofde van onverwijde spoed een onmiddellijke beslissing wordt vereist of nuttig geoordeeld.
- 20.2 Het verlof wordt bij de indiening van de memorie van eis, als bedoeld in artikel 2.1 van dit reglement, gevraagd.

De beslissing op dit verzoek wordt aan de verzoeker zo spoedig mogelijk schriftelijk medegedeeld. Deze beslissing behoeft niet te worden gemotiveerd.

- 20.3 Indien het verlov wordt geweigerd, wordt de behandeling van de zaak op de gewone wijze voortgezet, indien en zodra de verzoeker de wens daartoe te kennen gegeven.
- 20.4 Indien het verlov wordt verleend, benoemt de voorzitter van de Commissie dan wel diens waarnemer c.q. vervanger zo spoedig mogelijk, doch in ieder geval binnen vier weken na de verlening van het verlov, een scheidsgerecht. Bij hetzelfde besluit wordt voor het betreffende geschil een secretaris benoemd.
- 20.5 De secretaris roept partijen zo spoedig mogelijk op voor de mondelinge behandeling van het geschil onder toezending aan verweerder van een afschrift van de memorie van eis.
- 20.6 De oorspronkelijk gedaagde partij is in beginsel bevoegd harerzijds een reconventionele vordering in het spoedgeschil aanhangig te maken. Het scheidsgerecht beslist echter steeds van geval tot geval of, wanneer en op welke wijze een dergelijke reconventionele vordering kan worden ingediend en op welke wijze de reconventionele vordering zal worden behandeld.
- 20.7 Het scheidsgerecht is ten allen tijde bevoegd het geschil te verwijzen naar de gewone behandeling, indien het daartoe termen aanwezig acht.
- 20.8 Het scheidsgerecht neemt zo spoedig mogelijk een beslissing.
- 20.9 Voor het overige zijn de artikelen 1.7, 2, 4, 5, 14.1, 14.2, 14.3, 14.5, 15, 16, 18 en 19 (met uitzondering van de termijnen genoemd in de artikelen 14.1, 16.1 en 16.3) van (overeenkomstige) toepassing. De artikelen 3, 6, 14.4 en 17 zijn niet van (overeenkomstige) toepassing.

Artikel 21 Uitsluiting van aansprakelijkheid

- 21.1 De leden van de Commissie, de secretaris of een arbiter kunnen niet aansprakelijk gesteld worden voor enig handelen of nalaten met betrekking tot arbitrage waarop dit reglement van toepassing is.

Artikel 22 Inwerkingtreding reglement

- 22.1 Dit reglement treedt in werking op de dag waarop het ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage is gedeponeed.

Dit reglement is vastgesteld door het Hoofdbestuur van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op 4 november 1997 en gedeponeed ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage op 12 november 1997.

Ir. J.M.H. van Engelshoven, President.
Ir. J.N.P. Haarsma, Algemeen Secretaris.

KIVI PUBLICATIES

Het KIVI geeft de volgende publicaties uit ter ondersteuning van de ingenieur in zijn loopbaan.

	KIVI Niria	Niet- leden	Bestel nr.
RVOI-2001 Regeling van de Verhouding tussen Opdrachtgever en adviserend Ingenieursbureau	€ 13,60	€ 18,-	454
RVOI-1998 Regeling van de Verhouding tussen Opdrachtgever en adviserend Ingenieursbureau	€ 11,30	€ 16,-	452
KIVI SALARISRAPPORT 2001 Primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden over het jaar 2000	€ 11,30	€ 22,60	455
INGENIEUR EN BUITENLAND (1998) Wegwijzer voor ingenieurs die plannen hebben voor het werken en wonen in het buitenland	€ 11,30	€ 20,60	456

Publicaties zijn verkrijgbaar door storting van het aangegeven bedrag op postbankrek.nr. 29.82.355 van KIVI-publicaties te Den Haag. Vermeld het bestelnummer, het gewenste aantal, uw KIVI-lidmaatschapnr. en naam, adres en woonplaats van degene die de publicatie moet ontvangen. U kunt publicaties ook afhalen tegen contante betaling bij de receptie van het KIVI, Prinsessegracht 23 te Den Haag (9.00 - 17.00 uur).

Prijswijzigingen voorbehouden, status december 2001.